

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	1VCdo/3/2024
Identifikačné číslo spisu:	4206210189
Dátum vydania rozhodnutia:	27.11.2024
Meno a priezvisko:	JUDr. Jana Bajánková
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2024:4206210189.2

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veľkom senáte občianskoprávneho kolégia zloženom z predsedníčky zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Jany Bajánkovej, sudcu spravodajcu Mgr. Dušana Čína a sudcov JUDr. Terézie Mecelovej, JUDr. Jany Zemkovej, PhD., JUDr. Ivana Rumanu, JUDr. Aleny Svetlovskej a JUDr. Martina Vladika, v spore žalobkyne Rímskokatolíckej cirkvi - Trnavskej arcidiecézy, Trnava, Jána Hollého 10, IČO: 00 419 702, zastúpenej splnomocnenkyňou MAPLE & FISH s.r.o., Bratislava - mestská časť Staré Mesto, Žižkova 22B, IČO: 36 718 432, proti žalovanému Slovenskému pozemkovému fondu, Bratislava, Búdková 36, IČO: 17 335 345, o vydanie nehnuteľností, vedenom na Okresnom súde Komárno pod sp. zn. 9C/172/2006, o dovolaní žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 20. apríla 2016 sp. zn. 25Co/459/2015, takto

rozhodol:

Dovolanie z a m i e t a .

Súd pri posudzovaní charakteru vydávaného pozemku podľa § 2 ods. 1 zákona č. 161/2005 Z. z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským spoločnostiam nie je viazaný výlučne evidenciou katastra nehnuteľností, ak z výsledkov dokazovania vyplynie, že v katastri evidovaný druh pozemku nezodpovedá reálnemu stavu.

Žalovaný je povinný zaplatiť žalobkyni náhradu trov dovolacieho konania vo výške určenej súdom prvej inštancie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Komárno (ďalej tiež len „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 9. marca 2015 č. k. 9C/172/2006-955 I. zastavil konanie o vydanie nehnuteľností identifikovaných ako parcela č. 4769/2 - zastavané plochy a nádvoria o výmere 6.275 m² a parcela č. 4760/4 - ostatné plochy o výmere 257 m², oboch vedených katastrálnym odborom Okresného úradu Komárno pre obec a katastrálne územie E. L. E. ako parcely registra „C“ na LV č. XXX; II. zamietol žalobu požadujúcu vydanie ďalších v nej označených nehnuteľností a III. vyslovil, že o trovách konania rozhodne do 30 dní po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej. V rozsudku právne odôvodnenom ustanoveniami §§ 2 a 3, § 4 ods. 1 a §§ 5 a 6 zákona č. 161/2005 Z. z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským

spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam (ďalej tiež len „zákon č. 161/2005 Z. z.“) uzavrel, že nespornou bola vecná legitímácia na oboch stranách sporu (tzv. aktívna na strane žalobkyne pre jej status právneho subjektu i jej nástupníctvo vo vzťahu ku všetkým nehnuteľnostiam zapísaným ako vlastníctvo útvarov rímskokatolíckej cirkvi dnes sa nachádzajúcich v C., tzv. pasívna na strane žalovaného potom preto, že je osobou definovanou za povinnú príslušným ustanovením zákona č. 161/2005 Z. z.) aj kvalifikovaná výzva na vydanie nehnuteľností (z 5. septembra 2005); pričom žalovaný nepreukázal vlastné tvrdenia o zabratí sporných nehnuteľností podľa záborového zákona (č. 215/1919 Sb. z. a n.) a o vyplatení preberacej ceny. Spornou bola len možnosť vydania nehnuteľností evidovaných v katastri inak ako orná pôda a záhrady - keď podľa odôvodnenia rozsudku šlo o 11 parciel v katastrálnom území T., evidovaných ako zastavané plochy a nádvorá, ďalších 14 parciel v rovnakom katastrálnom území, evidovaných ako ostatné plochy a 3 parcely evidované ako vodné plochy (všetko parcely registra „C“, z ktorých ohľadne dvoch žalobkyňa žalobu čiastočne vzala späť), resp. aj 5 parciel registra „E“, evidovaných ako ostatné plochy. Pretože spôsobilým predmetom vydania podľa zákona č. 161/2005 Z. z. sú len nehnuteľnosti tvoriace poľnohospodársku pôdu (s jej legálnou definíciou podanou v zákone č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ďalej len „zákon č. 220/2004 Z. z.“) a nie poľnohospodársky pôdny fond (ktorý právny názor bol vyslovený aj v rozhodnutí odvolacieho súdu, čiastočne zrušujúcim prvý rozsudok súdu prvej inštancie v tejto veci) a žalobkyňa nepreukázala spochybnenie zápisu v katastri druhu tých pozemkov, ktoré nespádali do definície poľnohospodárskej pôdy, žaloba v tejto časti nebola dôvodnou.

2. Krajský súd v Nitre (ďalej tiež len „odvolací súd“) rozsudkom z 20. apríla 2016 sp. zn. 25Co/459/2015 vyššie priblížený rozsudok súdu prvej inštancie v napadnutej zamietajúcej časti na odvolanie žalobkyne zmenil uložením žalovanému povinností do 3 dní vydať a žalobkyňi navrátiť vlastnícke právo ku všetkým 31 nehnuteľnostiam tvoriacim v čase jeho rozhodovania predmet konania (k 26 parcelám registra „C“ a 5 parcelám registra „E“, vo výroku rozsudku odvolacieho súdu identifikovaným číslom parcely, druhom a výmerou pozemku, údajmi o katastrálnom území, obci, katastrálnom úrade a čísle listu vlastníctva, ako aj o tom, že u parciel registra „C“ ide o parcely evidované na katastrálnej mape a u parciel registra „E“ naopak o parcely evidované na mape určeného operátu). Mal za to, že odvolanie žalobkyne je dôvodným a rozsudok súdu prvej inštancie treba ako vecne nesprávny zmeniť, nakoľko z výsledkov dokazovania (odvolacím súdom čiastočne zopakovaného a doplneného o aktuálne listy vlastníctva č. XXX, XXX a XXX) vyplývalo, že všetky žalobkyňou požadované a v minulosti jej právnej predchodkyňi odňaté nehnuteľnosti tvorili celok - pôvodnú hospodársku usadlosť, do ktorej okrem poľnohospodárskej pôdy patrili aj hospodárske budovy a iné stavby (čo potvrdzuje i obsah prídelových listín, podľa ktorých u prideloovaných parciel nešlo len o role, lúky a pasienky, ale aj o cestu, jarok, ochrannú hrádzu, cintorín - pasienok a pod.) a žalobkyňa preukázala (správou Obecného úradu E. L. E. a prehľadom skutkového stavu na základe ohliadky v teréne, vypracovanom C.. O. X., súdom prvej inštancie ale nevzatými do úvahy), že v katastri evidovaný stav pri pozemkoch označených ako zastavané plochy a nádvorá, ostatné plochy a vodné plochy nezodpovedá stavu reálnemu a že u žiadnej z požadovaných nehnuteľností neexistuje reálna prekážka vydania (pretože buď ide tiež o poľnohospodársku pôdu, o pôvodné stavby patriace ešte právnej predchodkyňi žalobkyne alebo o plochy slúžiace zavlažovaniu a odvodňovaniu, či súvisiacemu hospodárskemu využitiu ako prístupové cesty či odstavné plochy), na čom nič nemení ani stav vlastníctva fyzickej osoby odchyľnej od strán sporu (W.. B. N.) k pôvodným hospodárskym budovám ležiacim na troch z parciel (nakoľko predmetom vydania nie sú stavby, ale pozemky, ktorých vlastníkom dotýčny nikdy nebol). Úmyslom zákonodarcu pri prijímaní zákona dopadajúceho na posudzovaný právny vzťah podľa odvolacieho súdu nebolo zúžiť rozsah vydania, ale umožniť uplatnenie reštitučných nárokov cirkví a náboženských spoločností v novej lehote, aby mohlo prísť k odstráneniu skoršej disproporcie medzi nárokmi týchto osôb (na jednej strane) a fyzických osôb (na strane druhej).

3. Proti takémuto rozsudku odvolacieho súdu ešte v čase účinnosti zákona č. 99/1963 Zb. v znení neskorších zmien a doplnení (Občianskeho súdneho poriadku, ďalej tiež len „OSP“) podal žalovaný (ďalej tiež „dovolateľ“) dovolanie s návrhom na zrušenie rozsudku a vrátenie veci odvolaciemu súdu na

ďalšie konanie. Dovoláním proti zmeňujúcemu rozsudku, a preto prípustným zo zákona (§ 238 ods. 1 OSP) namietal postihnutím konania inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ OSP aj spočítaním rozhodnutia na nesprávnom právnom posúdení veci (písmeno c/ rovnakého ustanovenia). Inou vadou konania s následkom v podobe nesprávneho rozhodnutia vo veci bolo podľa neho len formálne doplnenie, resp. zopakovanie dokazovania odvolacím súdom, z ktorého navyše záver o spôsobilosti sporných pozemkov byť predmetom vydania vyvodit' nejde. Výjadrenie geodeta C.. X. totiž nepotvrďuje reálne poľnohospodárske využitie sporných pozemkov, ale je naopak preukazom správnosti v katastri zapísaného druhu pozemkov a takto vyvrátiť hodnovernosť a záväznosť údajov evidovaných v katastri [§ 70 zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov] nemôže, keď aj listy vlastníctva, na ktorých sú zapísané sporné pozemky, preukazujú opak tvrdeného odvolacím súdom, teda že žiaden zo sporných pozemkov definíciu poľnohospodárskej pôdy nenapĺňa. Odvolací súd okrem toho pochybil tiež nevysvetlením rozporu svojho rozsudku so skorším zrušujúcim rozhodnutím v tejto veci, resp. neodôvodnil ústup od svojho skôr pomerne kategoricky formulovaného právneho názoru o nemožnosti vydania iných pozemkov než poľnohospodárskej pôdy. Nesprávnosť právneho posúdenia veci potom podľa dovolateľa tkvie najmä v nespôsobilosti sporných pozemkov byť predmetom vydania podľa zákona č. 161/2005 Z. z. Tento zákon totiž taxatívnym spôsobom (vo forme úplného výpočtu) vymedzil nehnuteľnosti, ku ktorým sa vlastnícke právo navracia a ak tieto zadefinoval ako poľnohospodársku pôdu, tou nie sú pozemky evidované v katastri inak ako spôsobom predpokladaným v ustanovení § 2 písm. b/ zákona č. 220/2004 Z. z. Aj zákon č. 282/1993 Z. z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam (ďalej tiež len „zákon č. 282/1993 Z. z.“) ako osobitný predpis, na ktorý odkazuje i zákon č. 161/2005 Z. z., sledoval zmiernenie následkov len niektorých majetkových krívd a s prihliadnutím na taký účel i cieľ reštitučného zákonodarstva je vylúčené, aby skutočnú vôľu zákonodarcu extenzívnym výkladom zákona popieral a účelovo nahrádzal súd. Nesprávnym je aj (v dôsledku nenáležitého gramatického výkladu) záver odvolacieho súdu o nenavracaní vlastníctva k pozemkom len v prípade ich zastavania stavbami vymenovanými v § 6 písm. b/ zákona č. 161/2005 Z. z., keďže tam uvedené obmedzenie (v časti vety za bodkočiarkou) sa vzťahuje výlučne na pozemky prilahlé k pozemkom zastavaným akoukoľvek stavbou (ktorej charakter potom nerozhoduje). Závery odvolacieho súdu, že účelom využitia všetkých sporných pozemkov je poľnohospodárska výroba alebo činnosti s ňou súvisiace, nemajú potom podľa dovolateľa vôbec oporu vo vykonanom dokazovaní, tak ako ani právny záver, podľa ktorého predmetom vydania má byť všetok majetok odňatý cirkvi (ktorý z dôvodov uvedených vyššie priamo odporuje rozhodnej úprave).

4. Žalobkyňa navrhla dovolanie zamietnuť. Mala za to, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu vadami mu vytýkanými žalovaným netrpí. Ani z prvého rozsudku odvolacieho súdu v tejto veci nevyplyva absolútne odmietnutie reštitučného nároku u pozemkov evidovaných v katastri ako zastavané plochy a nádvoria, vodné plochy a ostatné plochy, ale predčasnosť prvého rozsudku súdu prvej inštancie v tejto časti so zreteľom k nezisteniu, či takéto pozemky nenapĺňajú definíciu niektorého z predmetov vydania podľa § 2 ods. 1 písm. a/ až d/ zákona č. 161/2005 Z. z. Doplneným dokazovaním podľa názoru žalobkyne takáto ich podraditeľnosť pod pojem poľnohospodárska pôda (nech aj v širšom význame takéhoto pojmu) preukázaná bola. Zásada viazanosti právnym názorom odvolacieho súdu podľa § 226 OSP platí len pre súd prvého stupňa (dnes inštancie - pozn. Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ďalej tiež len „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) a nie aj pre odvolací súd, ktorý si v tejto veci navyše priestor pre zmenu rozsudku súdu prvej inštancie zjednal tým, že v potrebnom rozsahu zopakoval, resp. doplnil dokazovanie; argumentovala tiež žalobkyňa, ktorá na podporu názoru vysloveného v dovolaní napadnutom rozsudku poukázala na viacero rozsudkov rovnakého odvolacieho súdu, vyslovujúcich právny názor totožný s tým zaujatým v prejednávanej veci, odcitovala podľa nej významné pasáže z dovolaní napadnutého rozsudku a zdôraznila, že pri uzákonení tiež možnosti dosiahnutia zmeny zápisu druhu pozemku v katastri (z „iného“ pozemku na poľnohospodársky) aj postupu, ako toto dosiahnuť (odkaz na § 9 ods. 3 zákona č. 220/2004 Z. z.) nemožno pre účely reštitúcií striktno vychádzať výlučne z legálnej definície poľnohospodárskej pôdy.

5. Dňa 1. júla 2016 nadobudol účinnosť Civilný sporový poriadok (zákon č. 160/2015 Z. z., dnes už v

znení celého radu neskorších zmien a doplnení, ďalej tiež len „CSP“). V dovolacom konaní začatom ešte predtým, než sa tak stalo, avšak s možnosťou pristúpenia dovolacieho súdu k rozhodovaniu až po 1. júli 2016, bolo potrebné postupovať na základe úpravy z prechodného ustanovenia § 470 ods. 1 CSP (podľa ktorého ak nie je ustanovené inak, platí tento zákon aj na konania začaté pred dňom nadobudnutia jeho účinnosti) už podľa tohto zákona. Keďže ale dovolanie bolo podané pred 1. júlom 2016, podmienky jeho prípustnosti bolo nutné posudzovať podľa právneho stavu existujúceho v čase podania dovolania (podľa príslušných ustanovení OSP), nakoľko to vyžadovala požiadavka rešpektovania základných princípov CSP o spravodlivosti ochrany porušených práv a právom chránených záujmov tak, aby bol naplnený princíp právnej istoty, vrátane naplnenia legitímnych očakávaní účastníkov dovolacieho konania, ktoré začalo, ale neskončilo za účinnosti skoršej úpravy procesného práva (Čl. 2 ods. 1 a 2 CSP) a o nevyhnutnosti ústavne konformného i eurokonformného výkladu noriem vnútroštátneho práva (Čl. 3 ods. 1 CSP).

6. Najvyšší súd takto aj postupoval a po zistení, že dovolanie bolo podané včas (§ 240 ods. 1 OSP) proti právoplatnému rozsudku odvolacieho súdu na to principiálne oprávnenou osobou (žalovaným ako účastníkom konania - dnes a ďalej len stranou sporu, ktorá v dôsledku rozhodnutia odvolacieho súdu v konaní zaznamenala procesný neúspech), reprezentovanou zamestnankyňou s vysokoškolským právnickým vzdelaním druhého stupňa (v čase podania dovolania podľa § 241 ods. 1 vety druhej OSP, dnes podľa § 429 ods. 1 a ods. 2 písm. b/ CSP) a preskúmaní napadnutého rozsudku bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP, časť vety pred bodkočiarkou) dospel k záveru, že dovolanie je prípustné aj dôvodné, a preto svojim prvým rozhodnutím v tejto veci (uznesením zo 14. júna 2018 sp. zn. 7Cdo/169/2016) napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Urobil tak prakticky pre stotožnenie sa so záverom súdu prvej inštancie o možnosti vydania (navrátenia vlastníctva) podľa § 2 ods. 1 písm. a/ zákona č. 161/2005 Z. z. len poľnohospodárskej pôdy, ktorej legálnu definíciu vo forme taxatívneho (úplného a uzavretého) výpočtu obsahuje ustanovenie § 2 písm. b/ zákona č. 220/2004 Z. z. s tým, že spôsobilým predmetom navrátenia vlastníctva podľa § 2 ods. 1 písm. b/ zákona č. 161/2005 Z. z. sú výlučne stavby zodpovedajúce tam uvedeným kritériám (bez pozemkov). Hoci toto jeho rozhodnutie bolo uverejnené aj v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky (ako R 75/2019), Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) ho na základe ústavnej sťažnosti žalobkyne nálezom z 30. marca 2021 č. k. III. ÚS 46/2020-71 zrušil a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie (o. i.) pre konštatovanie porušenia základného práva žalobkyne na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ústavného zákona SNR č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov), ku ktorému podľa neho došlo tým, že senát najvyššieho súdu prejednávajúci vec nevyužil inštitút veľkého senátu, i keď názor ním vyslovený sa dostal do stretu s iným názorom vysloveným skôr vo veci najvyššieho súdu sp. zn. 4Cdo/238/2013, v ktorej sa najvyšší súd naopak zasadil za širší výklad reštitučnej úpravy, berúci do úvahy pri pozemkoch vydávaných na jej základe najmä faktický stav.

7. Senát 6C najvyššieho súdu, prejednávajúci túto vec po jej opätovnom príchode na najvyšší súd, v čase rozhodovania sa pre ďalší postup považujúci za správny právny názor vyjadrený vo svojom novšom (ústavným súdom ale zrušenom) rozhodnutí a z povahy veci tak mieniaci sa odchýliť od názoru vysloveného v skoršom rozhodnutí, preto uznesením z 27. marca 2024 sp. zn. 6Cdo/37/2022 postúpil podľa § 48 ods. 1 CSP vec veľkému senátu občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu (ďalej tiež len „veľký senát“) aj so zdôvodnením svojho odlišného názoru.

8. Veľký senát si pred pristúpením k rozhodovaniu podľa § 48 ods. 4 CSP vyžiadaval stanoviská ministra spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej tiež len „minister“), generálneho prokurátora Slovenskej republiky (ďalej tiež len „generálny prokurátor“) a právnických fakúlt univerzít. Vyjadrili sa minister, generálny prokurátor a právnické fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika, Univerzity Komenského a Univerzity Mateja Bela. Minister a dve z právnických fakúlt (Univerzity Komenského a Univerzity Mateja Bela) sa postavili za názor senátu 6C, generálny prokurátor a Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika naopak považovali za správny, resp. viac zodpovedajúci zmyslu a účelu reštitučnej úpravy názor vyslovený v skoršom rozhodnutí najvyššieho súdu (sp. zn. 4Cdo/238/2013).

9. Zo stanoviska Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach z 8. júla 2024 vyplýva príklon k názoru formulovanému tak, že v reštitučných veciach pri posudzovaní charakteru vydávaného pozemku súd nie je viazaný výlučne evidenciou katastra nehnuteľností, ak z výsledkov dokazovania vyplynie, že v katastri evidovaný druh pozemku nezodpovedá reálnemu stavu. Okrem poukazov na zmysel reštitučnej legislatívy, ktorým bolo uľahčenie (a nie sťaženie) uplatnenia nárokov oprávnených osôb, toto stanovisko zdôraznilo častý nesúlاد zápisov v katastri a skutočného stavu, možnosť zmien i nemožnosť vylúčenia, že k zmene v minulosti mohlo dôjsť aj v snahe vlastníka pozemku vyhnúť sa reštitúcii. Ak ani judikatúra najvyššieho súdu vo veciach správneho súdnictva (M-Sždov 13/02) netrvá na tom, aby správny orgán rozhodoval (nech aj vo veciach reštitúcií riadiacich sa režimom zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku) striktne v súlade s evidenciou katastra, súd rovnako nemôže byť evidenciou katastra viazaný a namiesto je uprednostnenie princípu materiálnej ochrany práv oprávnených osôb (pred len formálnou ochranou), zvlášť ak aj iniciovanie postupu podľa § 10 ods. 1 zákona č. 220/2004 Z. z. (zmena „kvalifikácie“ poľnohospodárskej pôdy na nepoľnohospodársku a opačne) treba považovať za rozširovanie podmienok, ktoré by musela oprávnená osoba splniť, a ktoré ale reštitučný predpis nevyžaduje.

10. Právnická fakulta Univerzity Komenského naopak vyjadrením z 2. júla 2024, doručeným najvyššiemu súdu 16. deň rovnakého mesiaca i roka, vyslovila podporu právnemu názoru z uznesení najvyššieho súdu sp. zn. 7Cdo/169/2016 a 6Cdo/37/2022. Podľa jej názoru náležité odpovede na otázku rozsahu reštitúcie v prípadoch druhovo totožných s tým v prejednávanej veci najvyšší súd sformuloval už v prvom z takýchto rozhodnutí, prevzal ich i do právnej vety rozhodnutia R 75/2019 a tieto zodpovedajú účelu zákona č. 161/2005 Z. z.

11. Aj generálny prokurátor stanoviskom z 23. júla 2024 zdôraznil, že súčasťou práva na spravodlivý proces podľa článku 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (príloha oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí ČSFR č. 209/1992 Zb. - pozn. najvyššieho súdu) je požiadavka na kvalitu súdu čo do jeho právomoci, teda jeho rozhodovanie v plnej jurisdikcii a posudzovanie ním všetkých relevantných skutkových aj právnych otázok. To, či je pozemok poľnohospodárskou pôdou, je v zásade otázkou skutkovou a súd musí mať oprávnenie si ju zodpovedať prípadne (prejudiciálne) aj inak než správny orgán, do ktorého právomoci patrí a aj keby tu bolo rozhodnutie správneho orgánu o charaktere pozemku podľa § 10 zákona č. 220/2004 Z. z., súd konajúci o reštitučnej žalobe by ním nebol viazaný.

12. Minister stanoviskom, doručeným najvyššiemu súdu v prílohe listu z 25. júla 2024 vyslovil názor, že právo na navrátenie vlastníckeho práva sa vzťahuje len na explicitne zákonom ustanovené (nie všetky) nehnuteľnosti odňaté cirkvám a pre posúdenie spôsobilosti pozemku na účely zákona č. 161/2005 Z. z. je rozhodujúci údaj v evidencii katastra. Pri osvojení si viacerých argumentov senátu postupujúceho vec veľkému senátu mal za to, že aj pri druhu pozemku (o ktorý tu ide) sa jedná o údaj katastra považovaný za hodnoverný a záväzný, ak sa nepreukáže opak, pričom vyvrátiť hodnovernosť (a tým aj záväznosť) možno právoplatným rozhodnutím kompetentného štátneho orgánu a na základe podnetu, ktorý katastrálny úrad po prešetrení uzná za oprávnený.

13. Napokon i Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici vyjadrením zo 7. októbra 2024 považovala za správny názor senátu 6C postupujúceho vec veľkému senátu najmä pre stotožnenie sa so záverom o užšom rozsahu reštitúcie podľa zákona č. 161/2005 Z. z. (v porovnaní so skorším zákonom č. 282/1993 Z. z.) nasvedčujúcim odlišnému úmyslu zákonodarcu.

14. Po postúpení veci veľkému senátu a obdržaní ním stanovísk zhora sa vyjadrila opätovne aj žalobkyňa, ktorá popri reprodukcii častí z množstva rozhodnutí ústavného súdu aj niektorých rozhodnutí najvyššieho súdu a Krajských súdov v Nitre a v Trnave zopakovala názor, podľa ktorého prístup reprezentovaný novšou líniou judikatúry (vrátane uznesenia o postúpení veci veľkému senátu) je príliš formalistickým, cirkvi a náboženské spoločnosti pri uplatňovaní tzv. reštitučných nárokov fakticky znevýhodňuje (v porovnaní s fyzickými osobami) a neberie tak dostatočný zreteľ na účel reštitučnej legislatívy.

15. Žalovaný v tomto štádiu konania už nový dovolací návrh nepodal.

16. Veľký senát po prejednaní veci bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP, časť vety pred bodkočiarkou) dospel k záveru, že hoci s väčšinou úvah senátu 6C, pojatých ním do uznesenia o postúpení veci, nie je dôvod nesúhlasiť, v tom z pohľadu výsledku konania kľúčovom (teda v otázke viazanosti súdu evidenčným stavom zápisu druhu pozemku v katastri nehnuteľností a možností jeho zmeny) to práve platiť nemôže a to z nasledovných dôvodov :

17. Ako už vyplýva aj z odôvodnenia uznesenia o postúpení veci veľkému senátu, ťažiskom rozhodnutia najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 4Cdo/238/2013, uvedeného v náleze ústavného súdu, týkajúcom sa aj prejednávanej veci, je názor, že v rámci reštitúcie v režime zákona č. 161/2005 Z. z. je navrátenie prípustné tiež vtedy, ak medzičasom pôda zmenila svoj charakter. Ani podľa senátu 6C, ktorý sa na veľký senát obrátil, pritom zmenu charakteru (druhu) pozemkov nemožno vylúčiť. Tým, čo ale treba podľa názoru veľkého senátu z pohľadu voľby medzi takpovediac rigidnejším prístupom (reprezentovaným rozhodnutiami najvyššieho súdu vo veciach sp. zn. 7Cdo/169/2016 a 6Cdo/37/2022 a názormi ministra a právnických fakúlt Univerzity Komenského a Univerzity Mateja Bela) a prístupom označiteľným za liberálnejší (reprezentovaným naopak - o. i. - rozhodnutím vo veci sp. zn. 4Cdo/238/2013 a názormi Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika a generálneho prokurátora) považovať za rozhodujúce, je to, či oprávnená osoba, ktorá sa ešte len usiluje o vydanie nehnuteľnosti (prinavrátenie vlastníctva k nej) má skutočne k dispozícii efektívny prostriedok, za pomoci ktorého môže docieľiť takú zmenu zápisu v katastri, ktorá jej môže byť na prospech.

18. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 161/2005 Z. z. vlastnícke právo sa vracia k nehnuteľným veciam, ktoré tvoria a/ poľnohospodársku pôdu (odkaz poznámkou č. 2 na zákon č. 220/2004 Z. z.), b/ hospodárske budovy a iné stavby patriace k pôvodnej hospodárskej usadlosti, c/ lesný pôdny fond (odkaz poznámkou č. 3 na zákon č. 61/1977 Zb. o lesoch v znení neskorších predpisov, po prijatí zákona č. 161/2005 Z. z. a to s účinnosťou od 1. septembra 2005 inak nahradený zákonom č. 326/2005 Z. z.), hospodárske stavby a ostatné stavby súvisiace s ním a d/ podiely spoločnej nehnuteľnosti (odkaz poznámkou č. 4 na zákon č. 181/1995 Z. z. o pozemkových spoločenstvách v znení zákona č. 217/2004 Z. z.)

19. Podľa čl. I § 2 písm. b/ zákona č. 220/2004 Z. z. na účely tohto zákona (a cez už vyššie citovanú poznámku v zákone č. 161/2005 Z. z. sprostredkovane tiež na jeho účely) sa rozumie poľnohospodárskou pôdou produkčne potenciálna pôda evidovaná v katastri nehnuteľností [odkaz poznámkou č. 1 na zákon č. 162/1995 Z. z.] (ďalej len „kataster“) ako orná pôda, chmeľnice, vinice, ovocné sady, záhrady a trvalé trávne porasty.

20. Podľa čl. I § 10 ods. 1 zákona č. 220/2004 Z. z. orgán ochrany poľnohospodárskej pôdy z vlastného podnetu alebo na žiadosť vlastníka alebo užívateľa rozhodne o zmene druhu pozemku, ak je pochybnosť o tom, či pozemok je, alebo nie je poľnohospodárskou pôdou a podľa odseku 2 písm. b/ rovnakého ustanovenia predmetom rozhodovania podľa odseku 1 sú (o. i.) pozemky, ktoré vplyvom prírodných procesov zmenili vlastnosti a charakter pôdneho profilu tak, že zodpovedajú charakteru poľnohospodárskej pôdy, ale sú v katastri evidované ako ostatná plocha, vodná plocha alebo zastavaná plocha a nádvorie; pri rozhodovaní orgán ochrany poľnohospodárskej pôdy prihliada na odborné stanovisko pôdnej služby.

21. Účelom zákona č. 161/2005 Z. z. ako v poradí tretieho reštitučného zákona, týkajúceho sa majetku cirkví a náboženských spoločností v podmienkach Slovenskej republiky, tak ako aj účelom oboch zákonov mu predchádzajúcich (1. zákona č. 298/1990 Zb. o úprave niektorých majetkových vzťahov rehoľných rádov a kongregácií a arcibiskupstva olomouckého v znení zákona č. 338/1991 Zb. a 2. zákona č. 282/1993 Z. z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam, tohto v znení zákonov č. 97/2002 Z. z. a 125/2016 Z. z.) je náprava niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam vrátane nižších organizačných zložiek takýchto právnických osôb s vlastnou právnou subjektivitou v dobe vyznačujúcej

sa potláčaním práv nielen týchto osôb.

22. Nie je dôvod čokoľvek meniť ani na závere, že zákon č. 298/1990 Zb. na jednej a ďalšie dva zákony na druhej strane pristúpili odlišne k zadefinovaniu nimi pokrývaných rozhodných období (prvý ho vymedzil len veľmi všeobecne za pomoci výrazu „v päťdesiatych rokoch“, teda len ako relatívne krátky časový úsek v rámci až neskôr uzákonenej doby neslobody, ktorou je podľa § 1 rovnomeného zákona č. 480/1991 Zb. obdobie rokov 1948 až 1989; kým druhý a tretí naopak rozhodné obdobia rozšírili tiež na skoršie obdobie od 8. mája 1945, resp. v prípade židovských náboženských obcí už od 2. novembra 1938 a pridali i nový koncový referenčný deň 1. januára 1990) a ani na ďalšom závere, že odlišné boli tiež techniky reštitúcie i určenie rozsahu majetku predstavujúceho predmet reštitúcií. U zákona č. 298/1990 Zb. k reštitúcii došlo priamo rozhodnutím zákonodarného zboru (Federálneho zhromaždenia ČSFR) o vyhlásení zákonom vymedzeného nehnuteľného majetku, resp. hnutelného majetku (§ 1 a prílohy 1 až 3 zákona), za vlastníctvo zákonom výslovne označených oprávnených osôb a vznik sporu o tom, čo tvorí a čo naopak netvorí predmet reštitúcie, bol až na prípady spornej spolupatričnosti existujúceho hnutelného majetku k majetku nehnuteľnému vylúčený. Zákony č. 282/1993 Z. z. a č. 161/2005 Z. z. naopak ustanovili i pre iné reštitúcie zaužívaný postup vydávania majetku a jeho navracania oprávneným osobám na základe reštitučných výziev, najmä ale každý z nich pojal odchyľne rozsah majetku navracaného oprávneným osobám.

23. Kým zákon č. 282/1993 Z. z. nepochybne dosť široko zakotvil, že predmetom vrátenia majetku podľa neho sú nehnuteľné veci a hnutelné veci s určenými výnimkami (§ 1 ods. 1 a 2 a § 7 zákona) a nad takto ustanovený rámec zdôraznil, že predmetom vrátenia sú aj pozemky, ktoré sú súčasťou lesného pôdneho fondu v národnom parku, s ktorými sa vydávajú tiež hospodárske budovy a ostatné stavby slúžiace lesnej výrobe, nachádzajúce sa v rozhodujúcom období na týchto pozemkoch, bez ohľadu na neskoršiu zmenu ich skutočného využitia; zákon č. 161/2005 Z. z. bol v tomto smere mimo akúkoľvek pochybnosť ešte zdržanlivejší, keď za predmet reštitúcie označil len veci nehnuteľné, s určenými výnimkami (§ 1 a § 6 zákona) a i u nich ešte možnosť navrátenia vlastníctva podmienil splnením určitých ich charakteristík (§ 2 zákona).

24. Na tomto mieste sa však žiada od principiálneho súhlasu s ponúkanými úvahami prejsť k tomu, čo je podľa názoru veľkého senátu len ťažko prehľadnuteľnou slabinou argumentácie zhrnutej na úrovni najvyššieho súdu ostatný raz v uznesení o postúpení veci. Tou je záver, že nástrojom riešenia nesúladi medzi údajmi katastra a skutočným stavom, využiteľným aj bez vyvinutia aktivity evidovaného vlastníka nehnuteľností je postup normovaný v ustanovení § 10 zákona č. 220/2004 Z. z. (umožňujúci zmenu „kvalifikácie“ poľnohospodárskej pôdy na nepoľnohospodársku aj opačne, pričom za inú než poľnohospodársku pôdu zákon č. 220/2004 Z. z. považuje tiež ostatnú plochu, vodnú plochu a zastavanú plochu a nádvorie, teda všetky druhy sporných pozemkov z prejednávanej veci). Ustanovenie citované pod 22. zhora totiž do výpočtu subjektov oprávnených žiadať orgán ochrany poľnohospodárskej pôdy o rozhodnutie o zmene druhu pozemku (pominúc tu možnosť vydania rozhodnutia tiež z vlastného podnetu na to povolaného orgánu) zahrnulo len vlastníka alebo užívateľa pozemku, žiaden taký status ale oprávnenej osobe podľa zákona č. 161/2005 Z. z. v čase pred vydaním rozhodnutia súdu, ktorým sa vyhovie jej tzv. reštitučnej žalobe, neprislúcha. Aj keby toto z akéhokoľvek dôvodu platiť nemalo, na rozhodnutie o zmene druhu pozemku podľa čl. I § 10 zákona č. 220/2004 Z. z., predstavujúce podklad pre následnú zmenu údajov katastra (teda ani na kladné rozhodnutie o prípadnej žiadosti na ňu oprávneného žiadateľa) nie je právny nárok.

25. Ak teda oprávnená osoba podľa § 2 ods. 2 zákona č. 161/2005 Z. z., ktorá sa ešte len domáha navrátenia svojho vlastníctva osobou oprávnenou požadovať vydanie rozhodnutia nie je, musí tu byť schodná právna cesta, ako prípadný nesúlad medzi zapísaným a skutočným stavom odstrániť. Pretože záujem povinnej osoby (vlastníka alebo užívateľa pozemku v čase rozhodovania o tzv. reštitučnej žalobe) na vydaní rozhodnutia s potenciálom zlepšiť nazeranie na splnenie podmienok reštitúcie treba z povahy veci vylúčiť, onou schodnou (a na vôli procesného súpera tzv. reštituenta nezávislou) cestou sa javí práve vytvorenie priestoru pre súd, aby si v rámci dokazovania mohol obstarat' vlastné skutkové podklady pre záver o nezhode údajov evidencie katastra s reálnym stavom a tento záver mohol následne

využiť v merite veci.

26. Z dôvodov uvedených vyššie dovolací súd dospel k záveru, že súd pri posudzovaní charakteru vydávaného pozemku podľa § 2 ods. 1 zákona č. 161/2005 Z. z. nie je viazaný výlučne evidenciou katastra nehnuteľností, ak z výsledkov dokazovania vyplynie, že v katastri evidovaný druh pozemku nezodpovedá reálnemu stavu.

27. Ak práve o takýto prípad (nezhody) šlo aj v prejednáwanej veci a zodpovedajúci záver odvolacieho súdu mal oporu v ním doplnenom dokazovaní (ktorého relevanciu síce dovolateľ spochybňoval, avšak bez schopnosti presvedčiť takto o nesprávnosti riešenia rozhodujúcej právnej otázky), napadnutý rozsudok odvolacieho súdu nešlo považovať za rozhodnutie spočívajúce na nesprávnom právnom posúdení veci, ale za presný opak.

28. Najvyšší súd konajúci vo veľkom senáte preto dovolanie žalovaného podľa § 448 CSP ako nedôvodné (vecne neopodstatnené) zamietol.

29. Výsledkom takto skončeného dovolacieho konania bol neúspech dovolateľa, v dôsledku ktorého dovolací súd rozhodol o nároku procesne úspešnej žalobkyne na náhradu a uložení zodpovedajúcich povinností s tým, že otázka výšky trov dovolacieho konania (a v tomto konkrétnom prípade aj platobného miesta náhrady) bude v súlade s aktuálnou procesnou úpravou vyriešená samostatným uznesením súdu prvej inštancie (§ 438 ods. 1, § 255 ods. 1, § 262 ods. 1 a 2 a § 263 ods. 1 CSP).

30. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 7 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.